

Wstęp

§ 1. Wprowadzenie do tematyki pracy

I. Uzasadnienie wyboru tematu badawczego

Odpowiedzialność odszkodowawcza nie ma charakteru absolutnego i podlega we wszystkich systemach prawnych ograniczeniom¹. To ograniczenie może zostać osiągnięte na kilka sposobów. Ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej zgodnie z teorią adekwatnego związku przyczynowego przyjęte zostało w polskim KC, było ono i jest przedmiotem zainteresowania nauki polskiej².

Alternatywne ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej – ograniczenie do szkody przewidywalnej – zostało przyjęte w prawie francuskim, systemach prawnych *common law* oraz szeregu aktów międzynarodowych, w tym także w art. 74 zd. 2 Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzonej w Wiedniu 11.4.1980 r. (CISG), która jako ratyfikowana umowa międzynarodowa stanowi część polskiego porządku prawnego. CISG zawiera przepisy materialnoprawne dotyczące sprzedaży towarów, które stosować należy zamiast odpowiadających treściowo przepisów KC, gdy umowa została zawarta między stronami mającymi siedzibę handlowe w różnych państwach, jeżeli państwa te są umawiającymi

¹ G.H. Treitel, Remedies for breach of contract: a comparative account, Oxford 1988, s. 143; A. Komarov, Limitation of Contract Damages in Domestic Legal Systems and International Instruments, w: D. Saidov, R. Cunnington (red.), Contract damages: domestic and international perspectives, Oxford 2008, s. 247; H. Koziol, Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective, Wiedeń 2012, s. 269; jedynie czasami, w nowszej literaturze prawnno-ekonomicznej wskazuje się na konieczność przyznawania odszkodowania obejmującego całokształt szkody; zob.: C. Paziuc, Remoteness of Damage in Contract and its Functional Equivalents: A Critical Economic Approach, UCL JourLJ 2016, t. 5, Nr 1, s. 87 i n.

² Przede wszystkim: A. Koch, Związek przyczynowy jako podstawa odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie cywilnym, Warszawa 1975, *passim*; K. Krupa-Lipińska, Związek przyczynowy jako przesłanka odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych, Warszawa 2020, *passim*.

się państwami (art. 1 ust. 1 CISG). Zgodnie z art. 74 CISG: „Odszkodowanie za naruszenie umowy przez jedną stronę obejmuje sumę równą stracie, w tym utratę zysku, poniesioną przez drugą stronę w rezultacie naruszenia. Odszkodowanie takie nie może przewyższać straty, którą strona naruszająca przewidywała lub powinna była przewidywać w chwili zawarcia umowy, w świetle okoliczności, które znała lub powinna była znać, jako możliwy rezultat naruszenia umowy”.

Ograniczeniu odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej zgodnie z przepisami CISG nie poświęcono w Polsce monograficznego opracowania. Opierając się na dostępnej literaturze i wedle najlepszej wiedzy autora, należy przypuszczać, że w literaturze zagranicznej zagadnieniu temu również nie poświęcono wiele uwagi. Za najważniejszą pozycję w tym zakresie należy uznać niemieckojęzyczną monografię z 1996 r.³, która jednak ze względu na datę wydania nie uwzględnia większości orzecznictwa i nowszej dyskusji na temat CISG w doktrynie.

Konwencja (stanowiąca niejako syntezę różnych kultur prawnych) może stanowić punkt wyjścia do dyskusji o prawie międzynarodowym i krajowym. Konwencja może być traktowana jako swego rodzaju „poligon doświadczalny” ze względu na możliwość prześledzenia dyskusji na temat poszczególnych rozwiązań w ramach dyskusji nad projektami Konwencji oraz możliwość analizy funkcjonowania poszczególnych rozwiązań w różnych kulturach prawnych (na uwagę zasługuje przede wszystkim orzecznictwo CISG wydawane od ponad 30 lat z różnych części świata). W związku z tym nieprawidłowe (albo przynajmniej stanowiące „utraconą szansę”) byłoby traktowanie Konwencji jedynie jako marginalnego elementu systemu prawnego, który jedynie czasami znajduje zastosowanie i niedostrzeżenie, że – chociaż Konwencja stanowiła początkowo swego rodzaju „eksperyment” – to jednak jest ona aktem, w którym należało „zmierzyć się” z odwiecznymi i elementarnymi problemami prawa prywatnego. W tym znaczeniu Konwencja nie jest „na marginesie” prawa prywatnego, ale właśnie jest w jego „centrum”.

Uwzględniając znaczenie Konwencji, a przede wszystkim jej przepisów dotyczących granic odpowiedzialności odszkodowawczej, podjęcie tego tematu wydaje się zasadne. Zauważyć należy, że koncepcja przewidywalności szkody zyskuje na popularności i przyjęta została jako metoda ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej w wielu innych aktach o charakterze międzynaro-

³ F. Faust, Die Vorhersehbarkeit des Schadens gemäß Art. 74 Satz 2 UN-Kaufrecht (CISG), Studien zum ausländischen und internationalen Privatrecht 50, Tübingen 1996.

dowym (PICC) oraz europejskim (projekt CESL, akty *soft law* o zasięgu europejskim: PECL, DCFR). O ile więc europejski kodeks cywilny powstanie (z jednej strony mówi się niejednokrotnie, że Europa jest wciąż daleko od wspólnego kodeksu cywilnego, jednakże z drugiej strony, realizacja tej idei nie wydaje się czystą abstrakcją⁴), bardzo prawdopodobne jest, że przyjęte w nim zostanie ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej. O przewidywalności szkody mówiono także w kontekście nowelizacji polskiego KC.

II. Cele pracy

Interpretacja art. 74 zd. 2 CISG napotyka dwa podstawowe problemy.

Po pierwsze, ze względu na umiarkowany poziom wiedzy na temat CISG, często interpretuje się przepisy CISG przez pryzmat przepisów prawa krajowego (tzw. *homeward trend*), co wynika z niezrozumienia odmienności Konwencji od przepisów prawa krajowego. Dodatkowo, wiedza na temat Konwencji jest „rozproszona”; źródła w innych językach są często pomijane ze względu na barierę językową lub ich niedostępność. Ograniczenie odpowiedzialności do szkody przewidywalnej w CISG nie ma charakteru wyjątkowego i znane jest w wielu wewnętrznych systemach prawnych. Szczególnie „wpływywe” (będące inspiracją dla innych systemów prawnych, względnie Konwencji, czy tzw. aktów *soft law*) w tym zakresie są anglosaskie systemy prawne (*common law*) oraz francuski system prawny.

Po drugie, aby zapewnić elastyczność wskazanego przepisu, został on sformułowany przy użyciu wyrażen nieostrych (zwrotów niedookreślonych). Był to oczywiście zabieg celowy, jednak prowadzi on do „osłabienia” pewności prawa. Czasami bowiem dla zapewnienia adekwatności tekstów aktów prawnych (tekst prawny powinien wyrażać to, co chciał prawodawca), prawodawca świadomie rezygnuje (czy też ogranicza) precyzję tekstu prawnego⁵. Przewidywalność jest wyrazem używanym w wielu kontekstach: wprowadzenie

⁴ M. Zachariasiewicz, O kierunkach rozwoju wspólnego prawa umów w Europie (artykuł sprawozdawczy), PIP 2012, Nr 6, s. 91; por. także M. Zachariasiewicz, Sprawozdanie z konferencji „European Contract Law – Unlocking the Internal Market Potential for Growth, EPS 2012, Nr 3, s. 55.

⁵ Zob. w odniesieniu do prawa polskiego: S. Wronkowska, M. Zieliński, Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r., Warszawa 2012, s. 296; A. Choduń, w: A. Choduń, A. Gomułowicz, A. Skoczylas (red.), Klauzule generalne i zwroty niedookreślone w prawie podatkowym i administracyjnym. Wybrane zagadnienie teoretyczne i orzecznicze, Warszawa 2013, s. 16 i n.

„kryterium przewidywalności” (którym operują także inne przepisy – art. 25, 79 CISG) miało na celu pozostawienie sędziemu/arbitrowi luzu decyzyjnego, z drugiej strony sformułowanie ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej w 74 zd. 2 CISG w ten sposób stwarza zagrożenie arbitralności orzeczeń. To kryterium nie jest „zarezerwowane” dla norm prawnych, ma ono znaczenie w innych naukach (np. ekonomia). W konsekwencji istnieje ryzyko oceniania przewidywalności szkody poprzez odwołanie się do „ogólnego” (intuicyjnego) rozumienia przewidywalności oraz ryzyko, że orzeczenie sądu stosującego CISG zostanie wydane bez należytego uwzględnienia art. 74 zd. 2 CISG.

Wydaje się, że wyeliminowanie tych trudności, względnie przeciwdziałanie ich wpływowi na prawidłową interpretację oraz zastosowanie art. 74 zd. 2 CISG (oprócz działań „ogólnych” mających na celu popularyzację wiedzy na temat Konwencji) może zostać osiągnięte poprzez gruntowne przeprowadzenie wykładni art. 74 zd. 2 CISG, której efektem powinno stać się możliwie dokładne ustalenie znaczenia przesłanek wskazanych w tym przepisie. Już w tym miejscu należy podkreślić, że uzyskany wynik wykładni powinien umożliwić zachowanie balansu pomiędzy luzem decyzyjnym a pewnością prawa. Nie jest rolą nauki sztywne określanie granic odpowiedzialności odszkodowawczej; w szczególności, gdy jasne jest – jak w przypadku art. 74 zd. 2 CISG, że przepis ten pozostawia luz decyzyjny sędziemu.

Realizacja sformułowanego wyżej zadania pozwoli dalej na usystematyzowanie przesłanek, których znaczenie zostało ustalone w toku wykładni. Na tej podstawie możliwe stanie się zaproponowanie schematu badania przewidywalności szkody możliwego do wykorzystania w procesie stosowania prawa. Należy bowiem wyjść z założenia, że prawidłowe badanie przewidywalności szkody na podstawie art. 74 zd. 2 CISG opierać powinno się na ustrukturyzowanym schemacie. Realizacja sformułowanego w tym miejscu, zasadniczego zadania badawczego pozwoli m.in. zmniejszyć ryzyko odwoływania się przez organy stosujące prawo do jedynie „ogólnego” (intuicyjnego) rozumienia przewidywalności szkody.

Zaznaczyć należy, że przewidywalność nie stanowi „nieodłącznej” czy też „wewnętrznej” cechy szkody, a odnosi się do określonego wzorca oceny doznanej szkody przez pryzmat racjonalnych wyobrażeń strony umowy. Na gruncie art. 74 zd. 2 CISG wyróżnić można obiektywną przewidywalność (odnoszącą się do szkody, którą strona powinna była przewidywać) oraz subiektywną przewidywalność (odnoszącą się do szkody, którą strona faktycznie przewidywała). Ilekroć więc mowa jest o przewidywalnej szkodzi, chodzić będzie o taką

szkodę, co do której należy uznać, że spełnione zostały przesłanki do uznania jej za przewidywalną na podstawie określonej normy prawnej. W zależności od okoliczności, dokładnie ta sama szkoda może zostać uznana za przewidywalną albo nieprzewidywalną.

Na gruncie przedstawionych w pracy rozważań na temat przewidywalności szkody w CISG i rozważań porównawczych, celem pracy jest również wykazanie zasadności wprowadzenia ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej w wewnętrznym prawie polskim.

III. Struktura pracy

Praca podzielona została na cztery rozdziały.

W pierwszym rozdziale przybliżono genezę ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej oraz jego *ratio legis*. Rozdział ten ma na celu przybliżenie założeń przyświecających wprowadzeniu tego ograniczenia, a także wskazanie, jakie aspekty przewidywalności były w szczególności dyskutowane na etapie prac nad Konwencją oraz z jakich rozwiązań zrezygnowano. W tej części pracy wskazano, jak ograniczenie to ukształtowało się i jaką przyjęło ostatecznie postać. Uwzględniając perspektywę historyczną, dyskusji poddany został cel wprowadzenia ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej zgodnie z art. 74 zd. 2 CISG. Założenia przedstawione w tym rozdziale są szczególnie istotne ze względu na przeprowadzaną często w kolejnych rozdziałach wykładnię funkcjonalną (celowościową), a także wykładnię historyczną.

W drugim rozdziale omówiono wpływ art. 74 zd. 2 CISG na model odpowiedzialności odszkodowawczej przewidziany w Konwencji oraz relację tego przepisu do innych przepisów Konwencji. Rozdział ten ma na celu rozwinięcie dyskusji podjętej już w rozdziale pierwszym na temat charakteru tego ograniczenia oraz rozgraniczenia pomiędzy zakresem zastosowania art. 74 zd. 2 CISG a innych przepisów mających wpływ na wysokość odszkodowania (w szczególności art. 74 zd. 1, art. 75–77, art. 79 CISG).

W trzecim rozdziale – posiłkując się rozważaniami z rozdziału I i II – skoncentrowano się na doprecyzowaniu przesłanek zastosowania art. 74 zd. 2 CISG oraz usystematyzowaniu wyników przeprowadzonych badań, celem ustalenia prawidłowego sposobu badania przewidywalności szkody (w ramach zaproponowanego schematu) zgodnie z art. 74 zd. 2 CISG. Podjęto także próbę rozstrzygnięcia relacji tego przepisu z przepisami prawa procesowego.

W czwartym rozdziale przeprowadzono analizę prawnoporównawczą pomiędzy ograniczeniem odpowiedzialności odszkodowawczej zgodnie z art. 74 zd. 2 CISG a analogicznym ograniczeniem odpowiedzialności odszkodowawczej w innych systemach prawnych oraz aktach *soft law*, a także pomiędzy ograniczeniem odpowiedzialności odszkodowawczej zgodnie z art. 74 zd. 2 CISG a ograniczeniem odpowiedzialności odszkodowawczej zgodnie z teorią adekwatnej przyczynowości.

§ 2. Ogólne zagadnienia dotyczące CISG

I. Zakres zastosowania CISG⁶

Zgodnie z art. 1 ust. 1 CISG Konwencja ma zastosowanie do umów sprzedaży towarów między stronami mającymi siedziby handlowe w różnych państwach w dwóch przypadkach: a) jeżeli państwa te są umawiającymi się państwami lub b) jeżeli normy międzynarodowego prawa prywatnego wskazują na ustawodawstwo umawiającego się państwa, jako prawo właściwe. W 1996 r. Polska stała się umawiającym się państwem – stroną Konwencji – podobnie jak prawie 100 innych państw, których liczba systematycznie się zwiększa⁷. Na podstawie lit. a Konwencja znajduje zastosowanie, jeśli strony umowy mają siedziby handlowe w tych państwach. Zgodnie z lit. b nawet jeśli siedziby handlowe stron umowy nie znajdują się w tych państwach, ale zgodnie z normami międzynarodowego prawa prywatnego, prawem właściwym dla tej umowy jest prawo jednego z państw będących stroną Konwencji, to znajdzie ona również zastosowanie. Jest więc możliwe, że sąd państwa, w którym nie ratyfikowano

⁶ Więcej na temat zakresu zastosowania Konwencji np.: *K. Bell*, The Sphere of Application of the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods, *PILRev* 1996, t. 8, Nr 1, <https://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1288&context=pilr> (dostęp: 1.4.2025 r.), s. 237 i n.; *F. Ferrari*, *Contrat de vente internationale. Applicabilité et applications de la Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandises*, Bruksela 1999; *J. Napierała*, Źródła praw i obowiązków stron umowy międzynarodowej sprzedaży towarów, *RPEiS* 1996, Nr 4, s. 61 i n.; *P. Schlechtriem*, Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, *VicUnivWLRev* 2005, t. 36, Nr 4, <http://www.nzlii.org/nz/journals/VUWLawRw/2005/36.html> (dostęp: 1.4.2025 r.); *P. Schlechtriem*, *I. Schwenger*, *U. Schroeter* (red.), *Kommentar Zum UN-Kaufrecht (CISG)*, Monachium 2019, uwagi do art. 1–6.

⁷ Państwa mają możliwość ratyfikowania poszczególnych części CISG. Aktualny status CISG dostępny pod adresem: https://uncitral.un.org/en/texts/salegoods/conventions/sale_of_goods/cisg/status (dostęp: 1.4.2025 r.).

CISG, zmuszony będzie do zastosowania jej przepisów. Zgodnie z art. 1 ust. 3 CISG przy określaniu zakresu stosowania Konwencji ani przynależność państwowa stron, ani ich status cywilnoprawny lub handlowy, ani też charakter cywilnoprawny lub handlowy umowy nie będą brane pod uwagę. Konwencja nie znajdzie zastosowania, jeśli strona mogła racjonalnie przyjąć przed zawarciem umowy lub w chwili jej zawarcia, że dany stosunek prawny ma charakter „krajowy” – a więc wtedy, gdy z umowy, z jakichkolwiek stosunków między stronami lub też z informacji ujawnionej przez strony nie wynika, że strony mają swoje siedziby handlowe w różnych państwach (art. 1 ust. 2 CISG).

Przedmiotowy zakres zastosowania Konwencji ogranicza się do międzynarodowych umów sprzedaży⁸. Zawarcie w umowie zobowiązania do spełnienia świadczeń charakterystycznych dla innych typów umów jeszcze nie oznacza, że Konwencja nie znajdzie zastosowania, o ile tylko te świadczenia nie stanowią „przeważającej” części praw i obowiązków strony. Zgodnie z art. 3 ust. 1 CISG Konwencja również znajduje zastosowanie do umowy na dostawę towarów przewidzianych do wykonania lub wyprodukowania, jeśli strona zamawiająca towary nie przyjmie na siebie obowiązku dostawy istotnej części materiałów niezbędnych do takiego wykonania lub produkcji. Z kolei zgodnie z art. 3 ust. 2 CISG Konwencja nie ma zastosowania do umów, w których przeważająca część zobowiązań strony dostarczającej towary polega na zapewnieniu siły roboczej lub świadczeniu innych usług. Konwencja znajduje również zastosowanie do ramowych umów sprzedaży⁹.

Zgodnie z art. 2 CISG Konwencji nie stosuje się do sprzedaży: (a) towarów zakupionych do użytku osobistego, rodzinnego lub do użytku w gospodarstwie domowym, chyba że sprzedający, w jakimkolwiek czasie przed zawarciem umowy lub w chwili jej zawarcia, nie wiedział i nie powinien był wiedzieć, że towary zostały zakupione do użytku w jakimkolwiek z tych celów; (b) na licytacji; (c) w drodze egzekucji lub w inny sposób przez organy wymiaru sprawiedliwości; (d) udziałów, akcji, tytułów inwestycyjnych, papierów

⁸ Zob. szerzej na temat przedmiotowego zakresu zastosowania: *J. Napierala*, Źródła praw i obowiązków stron umowy międzynarodowej sprzedaży towarów, RPEiS 1996, Nr 4, s. 61–63.

⁹ Zob. np.: wyr. SN z 27.1.2006 r., III CSK 103/05, Legalis: „Nie sposób podzielić natomiast oceny skarżącego, że przepisy konwencji nie dotyczą tzw. ramowych umów sprzedaży i w tym należy upatrywać również naruszenia art. 74 Konwencji. Przepisy konwencji nie przewidują wyłączenia spod jej działania tego rodzaju umów sprzedaży, które przewidują przy ich realizacji składanie przez kupującego szczegółowej specyfikacji realizowanych okresowo dostaw, co do ich wielkości i terminu”.

wartościowych lub pieniędzy; (e) okrętów, statków, poduszkowców i statków powietrznych; (f) energii elektrycznej.

Konwencja nie reguluje wszystkich aspektów związanych z umową sprzedaży; przede wszystkim zawiera ona przepisy dotyczące zawarcia umowy sprzedaży oraz praw i obowiązków sprzedającego i kupującego, wynikających z takiej umowy (w tym także przepisy regulujące odpowiedzialność odszkodowawczą). Nie reguluje ona natomiast: (a) ważności umowy ani żadnego z jej postanowień lub jakichkolwiek zwyczajów; (b) skutków, jakie może mieć umowa w odniesieniu do własności sprzedanych towarów (art. 4 CISG), ani odpowiedzialności za produkt niebezpieczny (art. 5 CISG).

Do zastosowania Konwencji nie jest konieczne powołanie się na nią w umowie (*opt-in*)¹⁰, a więc znajduje ona zastosowanie „automatycznie”, jednak na podstawie art. 6 CISG możliwe jest umowne wyłączenie zastosowania Konwencji albo poszczególnych jej przepisów (*opt-out*)¹¹. Możliwe jest również częściowe wyłączenie Konwencji, względnie wyłączenie zastosowania poszczególnych jej przepisów¹² – ta dyspozytywność przepisów prawnych wiąże się z chęcią przyznania stronom umowy większej swobody w kreowaniu swoich praw i obowiązków, co umożliwi z kolei „lepsze sterowanie i koordynacja stosunków w obrocie”¹³. Za dopuszczalne uważa się także odwołanie się do przepisów CISG w umowie, co do której nie znalazłaby ona zastosowania *ex lege*¹⁴.

II. Podstawowe założenia dotyczące interpretacji CISG

Jak słusznie wskazuje się: „(...) wszystkie traktaty muszą być interpretowane tak, aby wykluczyć jakikolwiek podstęp oraz aby urzeczywistnianie ich postanowień czynione było w zgodzie z zasadą dobrej wiary”¹⁵. W przypadku

¹⁰ M. Pazdan, w: M. Pazdan (red.), Konwencja wiedeńska o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Komentarz, Kraków 2001, art. 6, Nb 1.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, Nb 21.

¹³ Zob. w stosunku do prawa polskiego: E. Łętowska, Nieporozumienia co do adresatów i sposobu działania przepisów dyspozytywnych, PPH 2012, Nr 12, s. 8.

¹⁴ M. Pazdan, w: M. Pazdan (red.), Konwencja, art. 6, Nb 26 i n.

¹⁵ L. Oppenheim, International Law. A Treatise, Volume 1, Londyn–Toronto 1948, s. 861 – tłumaczenie polskie za: A. Kozłowski, Interpretacja traktatu międzynarodowego w świetle jego kontekstu, Warszawa 2002, s. 11 (w wersji angielskiej: „All treaties must be interpreted so as to exclude fraud and so as to make their operation consistent with good faith”); na temat dobrej wiary

Konwencji oznacza to przede wszystkim, że państwa, które dokonały ratyfikacji Konwencji, powinny dołożyć starań do realizacji podstawowego jej założenia polegającego na stworzeniu jednolitego prawa sprzedaży towarów.

Obecnie mówi się o multicytryczności systemu prawa, która stanowi niejako wyłom od tradycyjnego – monocentrycznego, a więc hierarchicznego jego postrzegania. Multicytryczność systemu prawnego objawia się w tym, że w jego ramach występuje wiele ośrodków decyzyjnych (co do stanowienia prawa i wyznaczenia kierunków jego wykładni)¹⁶. W związku z tym w obecnych czasach coraz bardziej istotna jest nie tylko akceptacja odmiennego postrzegania systemu prawnego i jego elementów, ale także uświadomienie sobie potrzeby i opracowania narzędzi umożliwiających współistnienie różnych „ośrodków” kształtujących prawo i praktykę jego stosowania¹⁷. CISG stanowi przejaw teź multicytryczności. Mimo że Konwencja musi być stosowana „w ramach” konkretnego porządku prawnego, bo stosowana jest przez sąd państwa konwencyjnego, to jednak sposób interpretacji jej przepisów różni się od interpretacji krajowych ustaw. Można mówić o pewnej dwoistości charakteru Konwencji – z jednej strony poprzez ratyfikację staje się ona, zgodnie z art. 87 Konstytucji RP¹⁸, źródłem prawa obowiązującego w Polsce, z drugiej strony należy ją traktować jako odrębny od naszego systemu prawnego akt prawny. Stanowi więc ona swego rodzaju „mikro” system prawny¹⁹, podobnie zresztą jak inne ratyfikowane umowy międzynarodowe zawierające normy prywatnoprawne.

Wynik wykładni przepisów CISG i odpowiadających im treściowo przepisów prawa polskiego może być podobny albo nawet identyczny. Przepisy CISG interpretować należy jednak zawsze w sposób autonomiczny, a więc w odezwaniu od wykładni odpowiadających im treściowo przepisów KC, względnie innych krajowych ustaw. Jest tak nawet wtedy, gdy przepisy CISG zawierają pojęcia lub sformułowania podobne albo nawet identyczne, co w kra-

w kontekście interpretacji traktatów także: *L. Ehrlich*, Interpretacja traktatów, Warszawa 1957, s. 120 i n.

¹⁶ *E. Łętowska*, Multicytryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje, PiP 2005, Nr 4, s. 3–4.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Ustawa z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

¹⁹ Zob. *U. Magnus*, Tracing Methodology in the CISG, w: *A. Janssen, O. Meyer* (red.), CISG Methodology, Monachium 2009, s. 40; *K. Wesółski, D. Ambroźuk*, Interpretacja postanowień konwencji międzynarodowych zawierających normy o charakterze cywilnoprawnym, LS 2017, Nr 24, s. 173 oraz tam cytowane; *M. Czepelak*, Umowa międzynarodowa jako źródło prawa prywatnego międzynarodowego, Warszawa 2008, *passim*.

jowych ustawach²⁰, chociaż twórcy Konwencji starali się unikać wyrażen spotykanych w krajowych systemach prawnych. Przykładowo, w przepisach CISG posłużono się wyrażeniem „naruszenie umowy” (*breach of contract*), podobnie jak w systemach prawnych *common law* inaczej jednak niż w polskim prawie cywilnym: „niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania” (art. 471 KC). Dalej, w przepisach CISG nie posłużono się wyrażeniem „siła wyższa” (względnie *vis maior, force majeure*), posłużono się natomiast wyrażeniem „przeszkoda niezależna uniemożliwiająca wykonanie obowiązków umownych” (art. 79 CISG). W Konwencji celowo posłużono się – na tyle na ile to możliwe – odmienną nomenklaturą, aby podkreślić jej autonomiczność. Każdorazowo należy więc dokonywać wykładni przepisów CISG niezależnie od wykładni podobnych przepisów krajowych, a więc nie posiłkować się wiedzą dotyczącą prawa krajowego. Takie podejście do wykładni przepisów CISG ma przede wszystkim na celu uniknięcie „nacjonalizacji” Konwencji, czy też „zrównania” przepisów Konwencji z przepisami prawa wewnętrznego. Owa „nacjonalizacja” prowadziłaby najpewniej do odmiennej – być może nawet skrajnie – interpretacji przepisów Konwencji w zależności od państwa, a więc do powstania swego rodzaju „krajowych wersji” Konwencji. To z kolei całkowicie uniemożliwiłoby osiągnięcie podstawowego jej celu, jakim jest unifikacja przepisów dotyczących międzynarodowej sprzedaży towarów. Wątpliwość co do tego, jak w danej sytuacji interpretować przepis Konwencji, nie uzasadnia odwołania się do prawa właściwego wyznaczonego przez normy prawa międzynarodowego prywatnego. Ostrożność należy zachować, powołując się na orzecznictwo wydane na podstawie prawa krajowego; tym bardziej nie można uznać za wiążące w ramach przeprowadzania wykładni przepisów CISG precedensów odnoszących się do prawa krajowego (*case law*)²¹.

²⁰ T. Ackermann, Adäquanz und Vorhersehbarkeitsregel: ein transparenter methodischer Ansatz, dargestellt am Beispiel des schweizerischen Haftpflicht- und Vertragsrechts, des Wiener Kaufrechts und des schweizerischen Sozialversicherungsrechts, Bern 2001, s. 154.

²¹ W praktyce sądy jednak czasami nie są tego świadome – np.: orz. (USA) Federal District Court [New York] (*Delchi Carrier v. Rotorex*), 9.9.1994 r., <https://www.unilex.info/cisg/case/59> (dostęp: 1.4.2025 r.); orz. (USA) Federal District Court [New York], 23.8.2006 r. (*TeeVee Tunes, Inc. i in. v. Gerhard Schubert GmbH*), 00 Civ. 5189 (RCC), https://www.uncitral.org/clout/clout/data/usa/clout_case_615_legi-1258.html (dostęp: 1.4.2025 r.); „*The foreseeability requirement, the Second Circuit has explained, is identical to the well-known rule of Hadley v. Baxendale, 156 Eng. Rep. 145 (Ct.Exch.1854), such that relevant interpretations of that rule can guide the Court's reasoning regarding proper damages*”; komentarz odnośnie przewidywalności szkody w CISG w porównaniu do tego ograniczenia w wewnętrznym prawie USA: E.C. Schneider, Consequential Damages in the In-

Uwzględnianie metod wykładni prawa stosowanych w ramach jednego systemu prawnego jest dopuszczalne, o ile możliwe jest przyjęcie, że mają one charakter uniwersalny, a więc, że wyrażane są powszechnie w nauce prawa w innych państwach. W nauce (nie tylko polskiej²², ale i światowej) powszechnie wyraża się zapatrywanie, iż należy kierować się regułami składniowymi oraz znaczeniowymi języka, w którym wyrażone są przepisy (wykładnia językowa), usytuowaniem i wzajemnymi relacjami przepisów (wykładnia systemowa), celem przepisu, celem aktu normatywnego (wykładnia funkcjonalna – celowościowa²³) oraz – chociaż jedynie pomocniczo²⁴ – wskazówkami wynikającymi z przebiegu prac nad aktem oraz wykładnią analogicznych aktów normatywnych poprzedzających poddawany wykładni akt (wykładnia historyczna)²⁵ i analizą prawnoporównawczą podobnych rozwiązań w innych systemach prawnych (wykładnia prawnoporównawcza)²⁶. Mimo odmiennej nomenklatury w poszczególnych państwach, metody te są stosowane powszechnie; nie są one więc wyrazem poglądów krajowych czy „regionalizmami”, ale raczej uniwersalnymi założeniami dotyczącymi interpretacji prawa, które stosować należy także w przypadku interpretacji przepisów CISG. Zasadność dokonywania wykładni systemowej, funkcjonalnej (celowościowej) oraz historycznej przepisów CISG potwierdza także treść Konwencji Wiedeńskiej z 1969 r. (w szczególności art. 31–33 tejże konwencji), której przepisy mają także zastosowanie w przypadku interpretacji prywatnoprawnych przepisów konwencji międzynarodowych²⁷. Nie wydaje się też, żeby kierowanie się **wybranymi** założeniami derywacyjnej koncepcji wykładni stosowanej w ramach wykładni

international Sale of Goods: Analysis of Two Decisions, UnivPenJourIL 1996, Nr 16, <https://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol16/iss4/1> (dostęp: 1.4.2025 r.), s. 615 i n.

²² Zob. przede wszystkim *M. Zieliński*, Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki, Warszawa 2017, *passim*.

²³ W kontekście polskiej literatury teoretycznoprawnej zob. np.: *O. Bogucki*, Model wykładni funkcjonalnej w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa, Szczecin 2016, s. 53 i n.

²⁴ *U. Magnus*, Tracing, s. 49 i n.

²⁵ Zob. *M. Pazdan*, w: *M. Pazdan* (red.), Konwencja, art. 7, Nb 5; *U. Magnus*, Tracing, s. 48 i n.; *A. Janssen, L.A. DiMatteo*, Interpretive Uncertainty: Methodological Solutions for Interpreting the CISG, NTHR 2012, Nr 2, s. 52 i n.

²⁶ *U. Magnus*, Tracing, s. 58 i n.; te metody wykładni stosuje się także w ramach wykładni prawa Unii Europejskiej: *M. Zieliński, Z. Radwański*, Wykładnia prawa cywilnego, SPP 2006, Nr 1, s. 33.

²⁷ *U. Magnus*, Tracing, s. 47 i n.

prawa polskiego²⁸ mogło prowadzić do stworzenia „krajowej” wersji CISG, względnie do „niemiedzynarodowego” sposobu wykładni CISG. Jest tak, bowiem koncepcja ta nie stanowi wyłomu od podstawowych założeń uznawanych na całym świecie (choć stosuje się ją tylko w Polsce), natomiast może ona stanowić podstawę prezentacji i usystematyzowania procesu wykładni²⁹.

Specyfika CISG (i innych konwencji międzynarodowych) wiąże się z problemami z wykładnią niespotykanymi w wewnętrznym prawie krajowym. Jest tak przede wszystkim dlatego, że CISG zredagowane zostało w 6 oficjalnych językach³⁰ – w świetle takiego pluralizmu językowego może się zdarzyć tak, że porównanie tego samego przepisu w różnych wersjach językowych prowadzi będzie do niezgodnych albo niejednoznacznych rezultatów³¹. W związku z współwystępowaniem różnych językowo wersji oficjalnych Konwencji, częściej niż w przypadku „wewnętrznego” prawa polskiego konieczne będzie sięgnięcie po inne reguły wykładni, zwłaszcza funkcjonalnej (celowościowej)³².

Jako że polska „wersja” Konwencji nie ma charakteru oficjalnego i jest jedynie tłumaczeniem (co dodatkowo unaocznia fakt, że tekst Konwencji został opublikowany w Dzienniku Ustaw w języku polskim wraz z wersją angielską – jedną z sześciu oficjalnych)³³ – w razie jakichkolwiek wątpliwości kierować należy się znaczeniem wyznaczonym przez oficjalne wersje językowe przepi-

²⁸ Zob. przede wszystkim *M. Zieliński*, Wykładnia; na temat stosowania derywacyjnej koncepcji prawa w stosunku do prawa Unii Europejskiej: *J. Napierała*, Wykładnia prawa spółek Unii Europejskiej, Warszawa 2020, *passim*.

²⁹ *J. Napierała*, Wykładnia, s. XXXIX i n.

³⁰ Na temat interpretacji traktatów w przypadku wielości języków: *L. Ehrlich*, Interpretacja, s. 148.

³¹ Zob. *K. Wesółski*, *D. Ambrożuk*, Interpretacja, s. 169 i n.; podobne problemy można dostrzec w przypadku wykładni prawa Unii Europejskiej: zob. *J. Napierała*, Wykładnia prawa spółek Unii Europejskiej, Warszawa 2020, s. 214; zob. również odnośnie do błędnego tłumaczenia jednego z przepisów CISG: *K. Górny*, Problemy błędnego tłumaczenia art. 3 Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (CISG), PUG 2009, Nr 2.

³² *A. Kozłowski*, Interpretacja traktatu międzynarodowego w świetle jego kontekstu, Warszawa 2002, s. 11; *M. Zieliński*, *Z. Radwański*, Wykładnia, s. 33; *A. Szot*, w: *L. Leszczyński* (red.), System prawa Unii Europejskiej, t. 3, Wykładnia prawa Unii Europejskiej, Warszawa 2019, s. 178.

³³ Art. 31 ust. 2 oraz art. 33 Konwencji Wiedeńskiej z 1969 r., art. 7 ust. 1 CISG. To, które wersje językowe mają charakter autentyczny, sprecyzowane jest na końcu Konwencji: „Sporządzono w Wiedniu dnia jedenastego kwietnia tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego roku w **jednym egzemplarzu oryginalnym, którego teksty: angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski są jednakowo autentyczne**”; zob. również: wyr SA w Katowicach, 22.1.2009 r., V ACA 551/08, Legalis.

sów³⁴. Nie pozostaje to w niezgodności z normą wynikającą z art. 6 ustawy o języku polskim³⁵, zgodnie z którą umowy międzynarodowe zawierane przez Rzeczpospolitą Polską powinny mieć polską wersję językową, stanowiącą podstawę wykładni, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Konieczność uwzględniania oficjalnych wersji językowych wynika z przepisów nakazujących autonomiczną wykładnię w oparciu o określone wersje językowe (art. 7 CISG), a Konwencja ma przecież rangę wyższą niż ustawa³⁶. W związku z tym, wynikające z Konwencji normy nakazujące stosować określone wersje językowe jako oficjalne, stanowią *lex specialis* w myśl art. 6 wskazanej ustawy. Stanowisko to pozostaje też w zgodzie z normami konstytucyjnymi³⁷.

Wykładnia przepisów Konwencji powinna prowadzić do wyinterpretowania z nich takich samych norm prawnych niezależnie od tego, w jakim kraju Konwencja jest stosowana. W związku z tym nie tylko dozwolone, ale wręcz pożądane jest odwoływanie się do zagranicznego orzecznictwa wydanego na podstawie przepisów CISG i głosów doktryny odnoszących się do przepisów CISG. Za prawidłowe należy uznać posiłkowe opieranie się na doktrynie i orzecznictwie dotyczącym Konwencji ULIS (Convention relating to a Uniform Law on the International Sale of Goods z 1964 r.³⁸). ULIS to bowiem „poprzednik”³⁹ Konwencji Wiedeńskiej, będący dla niej wzorcem; wiele przepisów ULIS zostało przejętych do CISG jedynie z niewielkimi zmianami. Konwencja ULIS podobnie jak CISG nie wywodzi się z konkretnego systemu prawnego i również musi być interpretowana w sposób „neutralny”, aby zachować autonomiczność jej przepisów.

Poznań 2025

Maciej Kochanowski

³⁴ K. Wesołowski, D. Ambrożuk, Interpretacja, s. 170.

³⁵ Ustawa z 7.10.1999 r. o języku polskim (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1556 ze zm.).

³⁶ Zob. K. Wesołowski, D. Ambrożuk, Interpretacja, s. 170–171; wyr. NSA z 3.12.2009 r., II FSK 917/08, Legalis.

³⁷ Zob. K. Wesołowski, D. Ambrożuk, Interpretacja, 170–171.

³⁸ J. Honnold, Documentary history of the uniform law for international sales: the studies, deliberations, and decisions that led to the 1980 United Nations Convention with introductions and explanations, Deventer 1989, s. 6.

³⁹ Zob. uwagi dotyczące historii powstania CISG w rozdziale I.

Rozdział I. Geneza ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej i jego *ratio legis*

§ 1. Geneza ograniczenia odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej

I. Uwagi wstępne

Ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej jest „produktem” trwającej od stuleci dyskusji na temat granic odpowiedzialności odszkodowawczej. Prześledzenie tej dyskusji pozwala zrozumieć, jak ograniczenie to trafiło do Konwencji, jakie cele przyświecały jego sformułowaniu oraz jakie postulaty dotyczące jego sformułowania zostały odrzucone, a jakie przyjęte.

Po raz pierwszy ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej sformułowali prawnicy francuscy (*Dumoulin* i *Pothier*), bazując na prawie rzymskim i pracach glosatorów¹. Prawo francuskie stanowiło z kolei inspirację dla sędziów *common law*, którzy doprecyzowali i – jak się wydaje – udoskonali je. Ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej do szkody przewidywalnej wprowadzono do Konwencji ULIS (stanowiącej razem z Konwencją ULF tzw. „konwencji haskie”) głównie dzięki *E. Ra-*

¹ *D. König*, *Voraussehbarkeit des Schadens als Grenze vertraglicher Haftung* (zu Art. 82, 86, 87 EKG), w: *H.G. Leser, W. Marschall von Bieberstein* (red.), *Das Haager einheitliche Kaufgesetz und das deutsche Schuldrecht: Kolloquium zum 65. Geburtstag von Ernst v. Caemmerer, veranstaltet von seinen Schülern, Karlsruhe 1973*, s. 76; *J. Napierala*, *Odpowiedzialność eksportera i importera za naruszenie umowy międzynarodowej sprzedaży towarów*, Warszawa 1998, s. 168; *A. Xynopoulou*, *Die Voraussehbarkeit als Voraussetzung des Schadensersatzes in der Vertragshaftung, Rechtsvergleichung und Rechtsvereinheitlichung, Tübingen 2013*, s. 89.